

Yiyecek İçecek İşletmelerinde Nomofobinin İşgören Verimliliğine Etkisi (The Effect of Nomophobia on Employee Productivity in Food and Beverage Businesses)

Barış DEMİRCİ^a Özel KILIÇ^b Yunus ÖZHASAR^c

^a Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Eskişehir, Türkiye. bdemirci@ogu.edu.tr

^b Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Eskişehir, Türkiye. ozelk@ogu.edu.tr

^c Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Eskişehir, Türkiye. yozhasar@ogu.edu.tr

MAKALE BİLGİSİ

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

Nomofobi
Verimlilik
Yiyecek İçecek İşletmeleri
Eskişehir

Gönderilme Tarihi 20 Eylül

2021

Revizyon Tarihi 1 Aralık

2021

Kabul Tarihi 15 Aralık 2021

Makale Kategorisi:

Araştırma Makalesi

Amaç – Bu çalışmada nomofobinin işgören verimliliğine olan etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Yöntem – Araştırma kapsamında Eskişehir’de faaliyet gösteren yiyecek içecek işletmeleri çalışanlarından yüz yüze anket tekniği aracılığıyla veri toplanmıştır. Anket formu nomofobi ve işgören verimliliği ölçekleri ile demografik sorulardan meydana gelmektedir. Araştırma kapsamında 686 kişiden veri elde edilmiştir. Veriler üzerinde frekans dağılımı, faktör analizi ve çoklu doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir.

Bulgular – Yapılan çoklu doğrusal regresyon analizi sonucu nomofobinin bilgiye ulaşamama, rahat hissedememe, iletişim kuramama ve bağlantıyı kaybetme olarak adlandırılan tüm alt boyutlarının işgören verimliliği üzerinde negatif yönlü anlamlı bir etkisinin olduğu ortaya konulmuştur.

Tartışma – Elde edilen verilerden hareketle yapılan analizler nomofobi algısının işgören performansını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Bu sonuç literatürdeki birçok çalışma tarafından da desteklenmektedir. Öte taraftan bu çalışmadaki bulguların aksine nomofobinin verimliliği arttırdığı sonucuna ulaşılan bir çalışmaya da ulaşılmıştır. Mevcut nomofobi literatürünün henüz yeni olması, nomofobinin iş yaşamına etkilerini inceleyen çalışmaların sınırlı sayıda olması ve sosyal bilimlerin yapısı göz önünde bulundurulduğunda,,, araştırma sonuçlarının farklılık göstermesi normal bir durum olarak değerlendirilebilir. Bu noktada daha net bir fikir vermesi ve mevcut literatürü güçlendirmesi adına nomofobinin iş yaşamındaki etkilerine yönelik daha fazla çalışmanın yapılması gerektiği düşünülmektedir.

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Nomophobia
Productivity
Food&Bevarage Businesses
Eskişehir

Received 20 October 2021

Revised 1 December 2021

Accepted 15 December 2021

Article Classification:

Research Article

Purpose – In this study, it is aimed to reveal the effect of nomophobia on employee productivity.

Design/Method/Approach – Within the scope of the research, data were collected through face-to-face survey technique by conducting field research in food and beverage businesses operating in Eskişehir. The questionnaire consists of nomophobia and employee productivity scales and demographic questions. Within the scope of the research, data were obtained from 686 people. Frequency distribution, factor analysis and multiple linear regression analysis were performed on the data.

Findings – As a result of the multiple linear regression analysis, it was revealed that all sub-dimensions of nomophobia, namely not being able to access information, losing connectedness, not being able to communicate and giving up convenience negatively affect on employee productivity.

Discussion – Analyzes based on the data obtained show that the perception of nomophobia negatively affects employee performance. This result is supported by many studies in the literature. On the other hand, contrary to the findings of this study, a study was found that concluded that nomophobia increases productivity. This situation can be understood when the current nomophobia literature is still very untouched, the studies examining the effects of nomophobia on business life are very limited, and the structure of social sciences. At this point, it is thought that more studies should be done on the effects of nomophobia in business life in order to give a clearer idea and strengthen the existing literature.

Önerilen Atıf/ Suggested Citation

Demirci, B., Kılıç, Ö., Özhasar, Y. (2021). Yiyecek İçecek İşletmelerinde Nomofobinin İşgören Verimliliğine Etkisi, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 13 (4), 3514-3524.

1. GİRİŞ

20. yüzyılın sonlarına doğru başlayan ve günümüzde de hayatın her alanını yoğun bir şekilde etkileyen teknolojik gelişmeler, toplumda bazı önemli dönüşümlere neden olmuştur. Özellikle akıllı cihazların gündelik hayata girmesiyle birlikte pek çok cihazla yapılabilen işlemler tek bir cihazla yapılabilir hale gelmiştir. Her ne kadar olumlu yönleri olsa da özellikle akıllı cihazların gün içerisinde fazlaca kullanılmasının bazı önemli olumsuz yönleri de zaman içerisinde gün yüzüne çıkmıştır. Akıllı cihazların hayatın her alanına girmesiyle birlikte yüz yüze iletişimin zayıfladığı, insanların daha fazla bireyselleştiği, bilgi kirliliğine sebep olduğu ve bağımlılık oluşturan uygulamaların beraberinde psikolojik sorunlar getirdiği yapılan çalışmalarla tespit edilmiştir (Kaplan Akıllı ve Gezin, 2016;51). Günümüzde, akıllı telefon bağımlılığı kavramının açık bir tanımı olmamakla beraber, genel olarak telefonun problemleri şeklinde kullanılması ve telefonun kontrol altında tutulmak istenmesi olarak tanımlanmaktadır. İnternetin yoğun şekilde kullanılması akıllı telefon kullanımını arttırmış ve bu yoğun kullanım insanların gündelik işlerini aksatmasına sebebiyet verebilir hale getirmiştir (Wang ve Suh, 2013). Teknolojik gelişmelerle birlikte ortaya çıkan yeni bağımlılıklar ilgili literatürde de kendine yer bulmuştur. Bu bağımlılıklar, akıllı cihazlardan yoksun kalma korkusu (nomophobia), gelişmeleri kaçırma korkusu (fear of missing out (FoMO) ve internetsiz kalma korkusu (netlessphobia) gibi bağımlılıklardır (Yıldırım ve Kışoğlu, 2018).

İşgören verimliliği işletmelerin hedeflerine ulaşmasında son derece önemli bir yere sahiptir. Ancak bazı durumlarda işgören verimliliğinin düşük olması kaçınılmaz olmaktadır. Özellikle örgütsel adaletin sağlanamaması, işgücü motivasyonunun düşük olması, örgüt içi çatışmaların yoğun olması, terfi imkânının az olması gibi sebepler verimliliği düşürmektedir (Örücü ve Kanbur, 2008; Koçel, 2014). Son yıllarda teknolojinin gelişmesi ile birlikte çalışanların akıllı cihazları ile zaman geçirerek sanal kaytarma faaliyetlerinde bulunması da verimliliğin düşmesine sebep olabilmektedir. Akıllı cihazdan yoksun kalma korkusu olarak tanımlanan nomofobi de son yıllarda verimlilik üzerinde etkili olmaya başlamıştır (Wang ve Suh, 2018). Ancak nomofobinin verimlilik üzerindeki etkisi konusunda literatürde çok az çalışma mevcuttur.

Yiyecek içecek işletmeleri günümüzde gerek rezervasyon alma, gerek sosyal medyada tanıtım ve pazarlama faaliyetinde bulunma, gerekse de tedarik süreçleri bağlamında cep telefonu, bilgisayar gibi cihazların yoğun olarak kullanıldığı işletmelerdir. Yiyecek içecek işletmeleri personelinin gerek iş ile ilgili süreçlerde gerekse de özel hayatı ile ilgili olarak cep telefonu kullanması söz konusudur. Bu çalışmada turizm sektörünün önemli bir bileşeni olan yiyecek içecek işletmelerinde nomofobinin işgören verimliliğine etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Yapılan literatür taramasına göre yiyecek içecek sektöründe bu etkinin araştırıldığı herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu etkinin ortaya konulması ilgili literatüre katkı sağlamakla birlikte yiyecek içecek işletmelerinde işgören verimliliğinin artırılmasına olanak sağlayacağı düşünülmektedir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Nomofobi

Nomofobi gündelik hayatta büyük kolaylıklar sağlayan akıllı telefonların kullanımının yaygınlaşmasıyla birlikte kronikleşmeye başlayan bir olgudur (Kocabaş ve Korucu, 2018: 256). No Mobilephone Phobia kelimelerinin kısaltılmasında türeyen ve ilk defa 2008'de Birleşik Krallık Postanesi tarafından kullanılan (Yıldırım ve Coriera, 2015) bu kavram (Gezin, Çakır ve Yıldırım, 2018; 215) kişinin, cep telefonuna, bilgisayara veya sanal iletişim kurmasını sağlayacak herhangi bir cihaza ulaşamama endişesini ifade eden modern çağın hastalığıdır (King, Valença, Silva, Baczynski, Carvalho ve Nardi, 2013; 141). Akıllı telefonun aşırı kullanımı, sürekli gelen aramaları ve mesajları kontrol etme, akıllı telefonu sürekli açık tutma gibi bazı eylemler nomofobinin temel karakteristik özelliklerindedir (Wang ve Suh, 2018). Geçmişte yapılan çalışmalar nomofobinin gelişmeleri kaçırma korkusu, düşük özsaygı, düşük akademik başarı, sosyal anksiyete, sosyal kaygı, panik bozukluk, düşük özyeterlilik gibi kavramlarla ilişkili olabileceğini ortaya koymuştur (Bhattacharya, Bashar, Srivastava, & Singh, 2019; Durak, 2019; Gezin;2018, Hayırcı ve Sarı, 2020; Sales, Silva, & Lima, 2018; Özhasar, Oğuz ve Yılmaz, 2020).

Diğer psikiyatrik bozukluklarla ortak klinik semptomları paylaşan nomofobinin olağan işaret ve belirtileri arasında anksiyete, solunum değişiklikleri, titreme, terleme, ajitasyon, yönelim bozukluğu, taşikardi (Bhattacharya vd.2019: 1298), kan basıncında artış (Davoudi, vd. 2020; 62) bulunmaktadır. Nomofobik davranışlarda bulunan kişiler, cep telefonlarını yanlarına almayı unuttuklarında, telefonun şarjı bittiğinde

veya kapsama alanı dışında olduklarında endişe duyarlar ve bu durum gündelik hayatın aktivitelerini gerçekleştirilmede konsantrasyon bozukluklarına yol açabilir (Dixit vd. 2010: 339). Gün içinde gerçekleştirilen akıllı telefonun aşırı kullanımı, uyku bozuklukları, stres, kaygı gibi durumları arttırabilmekte (Thomee vd.2010) bireyin, sosyal, akademik, psikolojik ve mesleki hayatında birtakım olumsuz etkilere yol açmaktadır (Gürbüz ve Özkan, 2020; Aşık, 2018; 26).

2.2 İşgören Verimliliği

Verimlilik gündelik hayatta ve iş hayatında sıklıkla karşılaşılan, birçok akademik çalışmanın konusunu oluşturmuş bir kavramdır (Aksuoğlu, 2020). Bu kavramı en genel hatlarıyla sahip olunan kaynakların doğru ve etkin bir şekilde kullanılarak performanslarının ve faydalarının en üst seviyeye çıkarılması olarak tanımlamak mümkündür (Yılmaz, 2019). Bir başka tanıma göre ise verimlilik operasyonel hedeflere ulaşmak için kaynakların etkin kullanılmasıdır (Reynolds, 1998) ve genellikle çıktılarının girdilere oranıyla ifade edilir (Hu ve Cai, 2004). Kanawaty (2004) de benzer şekilde verimliliği girdi ve çıktı arasındaki oransal ifade olarak tanımlamıştır. Bu tanımlarda ifade edilen verimliliğin örgütsel bir verimliliğe işaret ettiği görülmektedir. Bunların yanı sıra örgütün bir unsuru olan işgören verimliliğinden de söz etmek gerekir. Bu bağlamda işgören verimliliği işgörenlerin eğitim, bilgi, görgü ve yetenekleri doğrultusunda iş sürecinde kattıkları azami fayda olarak ifade edilebilir (Yılmaz, 2019). Yine de iş süreçlerinde teknolojinin sınırlı düzeyde yer aldığı, işgücü odaklı hizmet işletmelerinde verimlilik ifadesinin işgücü verimliliği yerine kullanıldığı görülebilmektedir (Lee-Ross & Ingold, 1994). Dolayısıyla yiyecek içecek işletmeleri gibi emek yoğun hizmet işletmelerinde işgücü verimliliği genel olarak verimliliği temsil etmektedir.

2.3 İlgili Araştırmalar

Nomofobi son yıllarda daha çok çalışılmaya başlanan bir konu haline gelmiştir. Bu çalışmaların genel olarak gençlerle ve öğrencilerle yapıldığı görülmektedir (Demirci, Akgönül ve Akpınar 2015; Anshari, Alas ve Sulaman, 2019; Gezgin, Çakır ve Yıldırım, 2018; Torpil, Ünsal, Yıldız ve Pekçetin, 2020; Kuşçu, Gümüştaş, Arman ve Göksu, 2020; Sharma, Amandeep, Mathur ve Jeenger; 2020; Buctot, Kim ve Kim; 2020; Arpacı, 2017). Buctot Kim ve Kim(2020)'in 1447 öğrencinin katılımı ile yaptıkları çalışmaya göre katılımcıların yalnızca %0,5'inin nomofobik olmadığı buna karşın %12,4'ünün düşük düzeyde, %63,2'sinin orta düzeyde ve %23,8'inin ileri düzeyde nomofobik olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye'de lise öğrencileri ile çalışma yapan Gezgin, Çakır ve Yıldırım (2018) ise lise öğrencilerinin nomofobi düzeylerinin ortalamasının biraz üzerinde olduğunu ortaya koymuşlardır. Çalışma kapsamında kız öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha yüksek nomofobik davranış eğiliminde oldukları görülürken, katılımcıların sınıflarına göre nomofobi seviyelerinin değişmediği görülmüştür. Yıldırım, Sumuer, Adnan ve Yıldırım (2016)'ın çalışmasında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre kadınların nomofobi düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu görülürken yaş değişkeni ile nomofobi arasında anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır. Buna karşın Gürbüz ve Özkan (2020)'in Bursa'nın kırsal bölgelerinde yaşayan 400 gençle yaptıkları çalışmada gençlerin %8,5'inin ciddi şekilde nomofobik, %71,5'inin orta düzeyde ve % 20'sinin hafif düzeyde nomofobik olduğu tespit edilmiştir. Nomofobinin yaş ve eğitim durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterdiği bununla birlikte cinsiyet ve çalışma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmiştir.

Öğrenciler ile yapılan çalışmalar nomofobinin demografik değişkenler açısından değerlendirilmesiyle sınırlı değildir. Torpil, Ünsal, Yıldız ve Pekçetin (2020) nomofobi ile aktivite performansı ve aktivite tatmini arasındaki ilişkiyi üniversite öğrencileri özelinde incelemiş ve buna göre çalışmaya katılan tüm öğrencilerde hafif orta ve yüksek seviyede olmak üzere nomofobi olduğu tespit edilmiştir. Performans ve memnuniyet puanlarının, şiddetli nomofobi olan öğrencilerde, hafif / orta derecede nomofobik öğrencilere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu ortaya konmuştur. Mendoza vd. (2018)'nin 160 psikoloji öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmada ise akıllı telefon bağımlılığının sonucu olarak gelişen nomofobinin dikkat dağıtıcı bir boyutta olduğunu ve öğrencilerin sınav ortalamalarının düşüş eğiliminde olduğunu saptamıştır.

Durak (2019) çalışmasında yaş, eğitim düzeyi, cinsiyet, annenin eğitim düzeyi, internet kullanım deneyimi ve günlük internet kullanım süresi, akıllı telefonu kontrol etme sıklığı, günlük akıllı telefon kullanım süresi, akıllı telefon kullanım deneyimi, akıllı telefon kullanım amacı gibi değişkenlerin akıllı telefon bağımlılığını anlamlı şekilde yordadığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte yaş, eğitim durumu, gelir seviyesi, kırsal veya kentsel

bölgede yaşama durumu, kardeş sayısı, internet kullanımı deneyimi, internet kullanımı yeteneği, günlük internet kullanım süresi, akıllı telefonu kontrol etme sıklığı, günlük akıllı telefon kullanım süresi, akıllı telefon kullanım deneyimi, akıllı telefon kullanım amacı, bilim başarısı değişkenlerinin de nomofobiyi yordadığı görülmüştür. Bunların yanısıra akıllı telefon bağımlılığı ile nomofobi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu da tespit edilmiştir.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli ve Hipotezler

Nomofobiyle ilgili çalışmaların artış göstermesine rağmen nomofobinin iş hayatındaki yansımaları ile ilgili çalışmalar oldukça sınırlıdır. Erdem, Türen ve Ercil (2017) yaptıkları çalışmada nomofobi ile iş yükü fazlalığı algısı arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğunu belirlemişlerdir. Wang ve Suh (2018) yaptıkları çalışmada duygusal tükenmişlik, iş bağımlılığı ve nomofobi arasındaki ilişkiyi incelemiş ve nomofobinin duygusal tükenmişliği artırdığını, bunun da işe bağımlılığı olumsuz yönde etkileyerek iş verimliliğinin düşmesine neden olduğunu belirlemişlerdir.

Verimlilikteki görece düşük orandaki bir artışın bile uzun vadede karlılık üzerindeki pozitif etkisi hayal edildiğinde (Sezen, 2013), bir işletme için işgören verimliliğinin önemi ortaya çıkmaktadır. İşgören verimliliğini etkileyen birçok faktörden söz edilebilir. Bu faktörlerden bazıları yönetim ve eğitim faktörleri, teknolojik ve çevresel faktörler, kültürel faktörler, kişisel ve motivasyonel faktörler ve örgüt kültürü olarak sıralanabilir (Aksuoğlu, 2020). Bunların yanısıra işgören verimliliğinin diğer bazı unsurlardan etkilendiği de söylenebilir. Yapılan birçok çalışmada (Lim & Chen, 2009; Ferreira & Esteves, 2016; Fox, 2007; Yılmaz, 2019) sanal kaytarma eyleminin verimliliği etkilediği ve işletmelere ciddi maliyetler yarattığı ortaya konulmuştur. İlgili literatürden hareketle işgören verimliliğinin birçok faktörden etkilendiği görülmektedir. Teknoloji, sanal kaytarma ve motivasyon da bu faktörlerden bazıları olarak ifade edilmiştir. Ayrıca Aktaş (2019) nomofobinin iş performansı üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. İlgili kuramsal altyapıdan hareketle nomofobinin işgören verimliliği üzerinde etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Buna göre aşağıdaki hipotezler oluşturulmuştur;

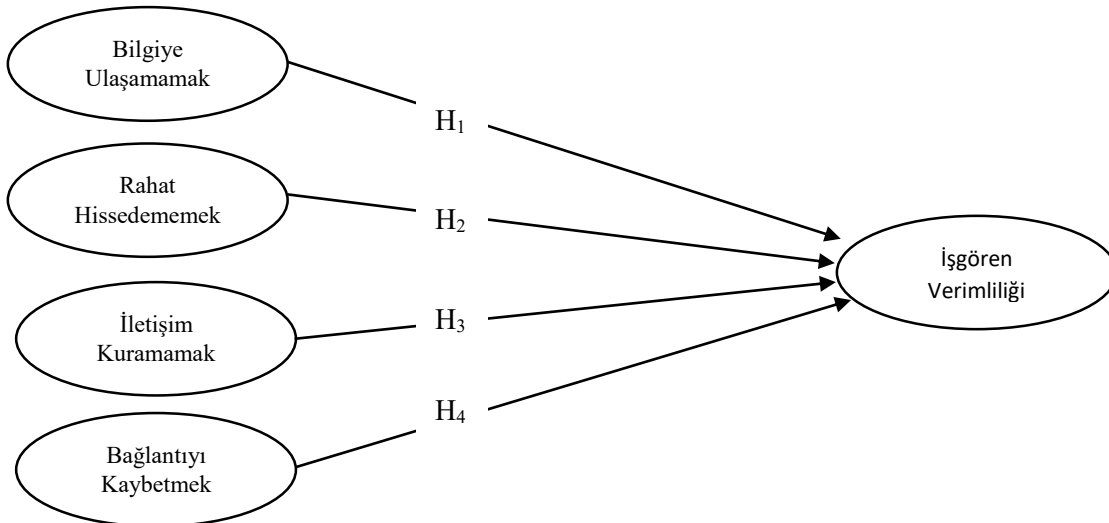
H₁: Bilgiye ulaşamamanın işgören verimliliği üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₂: Rahat hissedememenin işgören verimliliği üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₃: İletişim kuramamanın işgören verimliliği üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

H₄: Bağlantıyı kaybetmenin işgören verimliliği üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.

Oluşturulan hipotezlerden hareketle kurulan araştırma modeli Şekil 1'deki gibidir

Şekil 1: Araştırma Modeli

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Eskişehir'de faaliyet gösteren yiyecek içecek işletmelerinde çalışanlar oluşturmaktadır. Bu noktada evrenin tamamına ulaşmanın zaman ve ekonomik maliyet açısından doğuracağı külfet ve çalışan personel sayısını tam olarak tespit etmenin imkansız olması sebebiyle örneklem alınmıştır. Evrenin belirsiz

olduğu durumlarda %95 güven aralığında ve %5 hata payı ile en az 384 kişiden veri toplamak gerekmektedir (Çingir, 2009). Buradan hareketle Kasım 2019-Mart 2020 tarih aralığında kolayda örneklem yöntemiyle 686 kişiden yüz yüze anket tekniği ile veri toplanmıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Veri toplama sürecinde kullanılan anket 2 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerine yönelik ifadeler bulunmaktadır. İkinci bölümde ise Yıldırım ve Corriera (2015) tarafından geliştirilen ve Yıldırım vd. (2016) tarafından Türkçeye uyarlanan nomofobi ölçeği ile Sigler ve Pearson'un (2000), Kirkman ve Rosen'den uyarladığı işgören performansı ölçeği yer almaktadır. Kullanılan ölçekler 5'li likert tipinde 1-Kesinlikle katılmıyorum, 5- kesinlikle katılıyorum şeklinde sıralanmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Araştırmada katılımcıların demografik özelliklerini belirlemede betimleyici istatistikler, kullanılan ölçeklerin geçerlik ve güvenilirlik tespit etmek için cronbach alfa ve açıklayıcı faktör analizi yapılmış, nomofobinin işgören verimliliği üzerindeki etkisini tespit etmek için çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulguların yanı sıra açıklayıcı faktör analizi ve regresyon analizine ilişkin bulgular verilmiştir.

4.1. Demografik Değişkenlere İlişkin Bulgular

Tablo 1. Demografik Bulgular

		n	%
Cinsiyet	Kadın	299	43,6
	Erkek	387	56,4
Yaş	23 Yaş ve altı	340	49,6
	24 Yaş ve üstü	346	50,4
Öğrenim Durumu	Lise ve altı	132	19,2
	Önlisans	151	22
	Lisans	369	53,8
	Lisansüstü	34	5
Medeni Durum	Bekar	614	89,5
	Evli	72	10,5
Çocuk sahipliği	Evet	62	9
	Hayır	624	91
Sektörde Çalışma Süresi	1 Yıldan Az	144	21
	1-5 yıl	321	46,8
	5 Yıldan Fazla	221	32,2
İşyerinde Çalışma Süresi	1 Yıldan Az	430	62,7
	1-5 yıl	208	30,3
	5 Yıldan Fazla	48	7

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların %56,4'ünün erkek, %50,4'ünün 24 yaş ve üstü, %53,8'inin lisans mezunu, %89,5'inin bekâr, %91'inin çocuk sahibi olmadığı, %46,8'inin en 1-5 yıldır yiyecek içecek sektöründe çalıştığı, %62,7'sinin mevcut işyerinde 1 yıldan az süredir çalıştığı görülmektedir.

4.2. Açıklayıcı Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Açıklayıcı faktör analizi (AFA), veri toplama araçlarının yapısal geçerliliğini belirlemek için tercih edilen bir analiz tekniğidir. Faktör analizi ile faktör gruplarının toplam varyansı açıklama oranı da tespit edilir (Büyüköztürk, 2011: 123). Bu belirlemeden hareketle araştırmada, yapı geçerliliğinin sınanması, sınıflandırılması ve temel faktörler yapılarının anlaşılması için açıklayıcı faktör analizi kullanılmış ve verilerin uygunlukları kontrol edilmiştir. Faktör analizi için verilerin uygunluğu değerlendirilirken, Örneklem Yeterliği

Testi için (*Kaiser-Meyer-Olkin*) ve değişkenler arasındaki korelasyonların seviyesinin belirlenebilmesi için Bartlett Küresellik Testi'nden (*Bartlett's Test of Sphericity*) faydalanılmıştır. Örneklem yeterliliği için KMO değerinin 0,5'ten yüksek olması gerekmektedir. Bartlett küresellik testinde ise, değişkenler arasında yüksek korelasyonların varlığı gereklidir (Kalaycı, 2010: 321). Araştırmada elde edilen verilere ait KMO testi ve Bartlett Küresellik Testi sonuçlarına bakıldığında KMO değerinin 0,88, Bartlett test değerinin ise $p=0,000$ olduğu belirlenmiştir.

Tablo 2: Açıklayıcı Faktör Analizi

Ölçeklere ilişkin ifadeler	Yükü	Özdeğeri	A. Varyans	Σx	α	
Bilgiye Ulaşamama	"Akıllı telefonumdan sürekli olarak bilgiye erişemediğimde kendimi rahatsız hissedirim	0,828		1,89		
	Akıllı telefonumdan istediğim her an bilgiye bakamadığımda canım sıkılır	0,881		1,93		
	Akıllı telefonumu ve telefonumun özelliklerini istediğim her an kullanamadığımda rahatsız olurum	0,769	1,001	4,351	1,91	0,849
	Haberlere (örneğin neler olup bittiğine, hava durumuna ve diğer haberlere) akıllı telefonumdan ulaşamamak beni huzursuz yapar	0,835			1,8	
Rahat Hissedememe	Kontörüm (TL kredim) bittiğinde veya aylık kota sınırimi aştığımda paniğe kapılırım	0,737		2,77		
	Telefonum çekmediğinde veya kablosuz İnternet bağlantısına erişemediğimde sürekli olarak sinyal olup olmadığını veya kablosuz erişim bağlantısı bulup bulamayacağımı kontrol ederim.	0,665	1,798	7,817	3,09	0,78
	Akıllı telefonumun şarjının bitmesinden korkarım	0,679		2,75		
	Akıllı telefonumu kullanamadığımda, bir yerlerde mahsur kalacağımdan korkarım	0,658		3,44		
İletişim Kuramama	Ailemle ve/veya arkadaşlarımla iletişim halinde olamadığım için endişelenirim	0,834		2,98		
	Ailem ve/veya arkadaşlarım bana ulaşamayacakları için endişelenirim	0,819		2,83		
	Gelen aramaları ve mesajları alamayacağım için kendimi huzursuz hissedirim	0,793		2,85		
	Ailem ve arkadaşlarımla olan bağlantım kesileceği için kendimi huzursuz hissedirim	0,754	8,32	36,172	2,82	0,913
	Birinin bana ulaşmaya çalışıp çalışmadığını bilemediğim için gerilirim	0,742		2,92		
Bağlantıyı Kaybetme	Eğer akıllı telefonum yanımda değilse ailemle ve/veya arkadaşlarımla hemen iletişim kuramayacağım için kaygı duyarım	0,655		2,89		
	Bağlantılarımdan ve çevrimiçi ağlardan gelen güncelleme bildirimlerini takip edemediğim için kendimi tuhaf hissedirim.	0,78	2,872	12,488	3,45	0,867
	Sosyal medya ve diğer çevrimiçi ağlarda güncel kalamadığım için rahatsızlık duyarım	0,782		3,37		

	Çevrimiçi kimliğinden kopacağım için gergin olurum	0,736				3,44
	Elektronik postalarımı kontrol edemediğim için kendimi huzursuz hissedirim	0,731				3,46
	Cep Telefonum yanımda değilken ne yapacağımı bilemiyor olacağımdan kendimi tuhaf hissedirim	0,681				3,34
İşgören Verimliliği	İş hedeflerime fazlasıyla ulaşıyorum	0,852				2,98
	Sunduğum hizmet kalitesinde standartlara fazlasıyla ulaştığıma eminim	0,617				3,15
	Görevlerimi tam zamanında tamamlarım	0,823	1,539	6,693		3,17
	Bir problem gündeme geldiğinde en hızlı şekilde çözüm üretirim”	0,611				3,09
	Açıklanan Toplam Varyans	67,521				
	Cronbach Alfa	0,806				
	KMO Örneklem Yeterliliği	0,925				
	Bartlett Yüzeysellik Testi	$\chi^2:9040,417$; $p<0,000$				

Yapılan faktör analizi sonucuna göre veri toplama aracındaki ifadeler toplam beş alt boyutta toplanmıştır. Bu boyutlar literatüre uygun “bilgiye ulaşamama”, “bağlantıyı kaybetme”, “iletişim kuramama”, “rahat hissedememe” ve “işgören verimliliği” olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin varyansı açıklama oranı 67,521 olarak hesaplanmıştır. Faktör analizi yapılırken nomofobi ile ilgili bir ifade yapıyı bozduğu için analizden çıkarılmış ve ölçek son halini almıştır.

Regresyon Analizine İlişkin Bulgular

Nomofobinin alt boyutlarının işgören verimliliği üzerindeki etkisini ortaya koymak amacıyla çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmıştır. Analizde hataların bağımsızlığı için Durbin-Watson testi uygulanmış ve test değeri 1,890 olarak bulunmuştur. Söz konusu değer kabul edilebilir sınırlar olan 1-3 arasındadır. Çoklu doğrusal bağlantı olup olmadığını belirlemek amacıyla VIF (Variance Inflation Factor) ve TV (Tolerance Value) değerleri incelenmiştir. VIF değerleri 10'un altında olduğundan ve Tolerance değerleri de 0,1'den küçük olmadığından çoklu doğrusal bağlantı sorunu olmadığı göstermektedir.

Tablo 3. Regresyon Analizi

Değişken	B	Standart Hata	β	t	p	Tolerance	VIF
Sabit	5,350	0,138		38,901	0,000		
Bilgiye Ulaşamama	-0,098	0,040	-0,075	-2,439	0,015	0,980	1,020
Rahat Hissedememe	-0,414	0,041	-0,420	-10,180	0,000	0,542	1,844
İletişim Kuramama	-0,100	0,039	-0,105	-2,561	0,011	0,551	1,814
Bağlantıyı Kaybetme	-0,152	0,039	-0,157	-3,888	0,000	0,565	1,768
R= ,609	R ² = ,371	$\Delta R^2= ,367$	Durbin-Watson= 1,840				
F _(4,681) = 100,311	p< 0,001						

Bağımlı değişken: İşgören Verimliliği

İşgören verimliliğinin yordanmasına ilişkin kurulan model bir bütün olarak anlamlıdır ($F_{(4,681)}=100,311$ $p=0,000$). Modele en önemli katkıyı “rahat hissedememe” boyutu yapmıştır ($\beta= -,420$). Bununla birlikte “bilgiye ulaşamama ($\beta= -,075$)”, “iletişim kuramama ($\beta= -,105$)” ve “bağlantıyı kaybetme ($\beta= -,157$)” boyutlarının da işgören verimliliği üzerindeki etkisinin negatif yönlü ve anlamlı ($p<0,01$) olduğu görülmektedir. Nomofobinin işgören verimliliği üzerinde etkisi olduğu ($r=,609$); işgören verimliliğinin %36,7'sinin nomofobi tarafından açıklanabileceği tespit edilmiştir. Buna göre “H₁: Bilgiye ulaşamamanın işgören verimliliği üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.”, “H₂: Rahat hissedememenin işgören verimliliği üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.”, H₃: İletişim kuramamanın işgören verimliliği üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.” ve H₄: Bağlantıyı kaybetmenin işgören verimliliği üzerinde anlamlı bir etkisi vardır.” hipotezleri kabul edilmiştir.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırmada Eskişehir’de faaliyet gösteren yiyecek içecek işletmelerinde çalışanların nomofobi düzeyleri ile işgören verimlilikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma sonucunda ise nomofobinin alt boyutları olan bilgiye ulaşamama, rahat hissedememe, iletişim kuramama, bağlantıyı kaybetme boyutlarının tamamının işgören verimliliğini anlamlı ve negatif yönlü olarak etkilediği ortaya konulmuştur. Bu noktada Aktaş (2019)’ın çalışması sonuçlarıyla farklılık göstermektedir. Aktaş (2019)’a göre nomofobinin her bir alt boyutu, işgören verimliliğini arttırmaktadır. Bu durum nomofobinin işgören verimliliği üzerindeki etkilerinin daha net olarak ortaya konulabilmesi için daha fazla çalışma yapılmasına ihtiyaç olduğunu göstermektedir .

Nomofobi literatürü incelendiğinde bugüne kadar yapılan çalışmaların genel olarak öğrenciler üzerinde yapıldığı görülmektedir. İşletme yönetimi süreçlerinin nomofobi ile olan ilişkisini ele alan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Yine de yapılan az sayıdaki çalışma nomofobinin iş yükü fazlalığı algısını (Erdem, Türen ve Ercil, 2017) ve duygusal tükenmişliği, dolaylı olarak da verimliliği etkilediğini (Wang ve Suh, 2018) işaret etmektedir. Bununla birlikte akıllı telefon bağımlılığı başlığıyla yapılan bir çalışmada da (Kenar, Bozkurt, Gürel ve Ekşili, 2019) katılımcıların akıllı telefon bağımlılıklarının arttıkça iş performansının düştüğü görülmüştür. Bu bağlamda ilgili çalışmanın sonuçları ile bu çalışmanın sonuçlarının örtüştüğü söylenebilir. Diğer taraftan işgören verimliliği de teknolojik, kültürel, motivasyonel olmak üzere çeşitli unsurlardan etkilenebilmektedir (Aksuoğlu, 2020). Sanal kaytarma eyleminin de verimliliği etkilediği daha önceki çalışmalarda ortaya konulmuştur (Lim & Chen, 2009; Ferreira & Esteves, 2016; Fox, 2007; Yılmaz, 2019). Tüm bunlar bir arada düşünüldüğünde bu çalışmada elde edilen sonuçların literatürdeki çalışmalara paralellik gösterdiği yorumu yapılabilir. Görüldüğü üzere nomofobi algısı işgören verimliliği üzerinde olumsuz bir etkiye sahiptir. Cep telefonu kullanım sürelerinin çok ciddi seviyelere geldiği günümüzde, işletmeler çağın bu yeni hastalığının işleyişlerine zarar vermemesi için birtakım tavsiyeler verilebilir. Bunların başında personelin nomofobik eğilimlerini ölçmek ve bu doğrultuda çeşitli eğitimler vermek gelebilir. Bunun yanısıra sosyal medya hesabı yönetimi, rezervasyon alma, geribildirim takip etme, tedarik gibi yiyecek içecek işletmelerinin yönetim süreçlerinde cep telefonlarının/teknolojik cihazların kullanılabilirdiği bilinmektedir. Bu bağlamda personele cep telefonu/teknolojik cihaz kullanımını yasaklamak yerine, doğru bir cep telefonu/teknolojik cihaz kullanımı gerçekleştirebilme yolunda adımlar atılması önerilebilir. Bu noktada literatürde yer alan iki çalışmadan elde edilen sonuçlar da önemlidir. Tanır (2021) çalışmasında fiziksel aktivite ile nomofobi arasında negatif yönlü bir ilişki tespit ederken, Taştan (2020) benzer olarak düzenli spor yapan katılımcıların nomofobi düzeylerinin, düzenli spor yapmayan katılımcıların nomofobi düzeylerine göre anlamlı bir şekilde daha düşük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu verilerden hareketle işletmeler personeline spor salonu üyeliği hediye/indirim çeki gibi uygulamalarda da bulunabilir.

Bu çalışmada yiyecek içecek işletmelerinde nomofobinin işgören verimliliği üzerindeki etkisi ortaya konulmuştur. Bundan sonraki çalışmalar, farklı sektör ve işletmelerde çalışanlar üzerinde gerçekleştirilebilir. Daha önceki çalışmaların genellikle gençler ve öğrenciler üzerinde yapılmasından dolayı farklı yaş ve meslek gruplarına yönelik çalışmalar yapılması hem işletmeler hem de nomofobi literatürü için önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Aksuoğlu, S. (2020). İşgören verimliliğinin zaman etüdüyle ölçümünde refa uygulaması: Bir kamu kurumu örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.
- Aktaş, Y.(2019). Nomofobi düzeylerinin yaşam doyumu ve iş performansı üzerindeki etkisi: Kütahya kent merkezinde bir uygulama. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kütahya
- Anshari, M., Alas, Y. & Sulaiman, E. (2019). Smartphone addictions and nomophobia among youth, *Vulnerable Children and Youth Studies*, 14(3), 242-247,DOI: 10.1080/17450128.2019.161470
- Arpacı, I. (2019). Culture and nomophobia: The role of vertical versus horizontal collectivism in predicting nomophobia. *Information Development*, 35(1), 96-106.

- Aşık, N. A. (2018). Aidiyet duygusu ve nomofobi ilişkisi: Turizm öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Turur Turizm ve Araştırma Dergisi*, 7(2), 24-42.
- Bhattacharya, S., Bashar, M. A., Srivastava, A., & Singh, A. (2019). Nomophobia: No mobile phone phobia. *Journal of Family Medicine and Primary Care*, 8(4), 1297-1300
- Bo A. Hu & Liping A. Cai (2004). Hotel labor productivity assessment, *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 16:2-3, 27-38, DOI: 10.1300/J073v16n02_03
- Buctot, D. B., Kim, N., & Kim, S. H. (2020). The role of nomophobia and smartphone addiction in the lifestyle profiles of junior and senior high school students in the Philippines. *Social Sciences & Humanities Open*, 2(1), 100035.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı - istatistik, araştırma deseni, Spss Uygulamaları ve Yorum* (15. Baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Çingı, H. (2009). *Örnekleme kuramı* (3.Baskı). Ankara: Bizim Büro
- Davoudi, R., Manshaee, G., & Golparvar, M. (2020). Comparison of the effectiveness of cognitive-behavioral therapy, emotion focused therapy and adolescent-centered mindfulness therapy on nomophobia symptoms and sleep quality of girls with nomophobic symptoms. *Iranian J. of Psychiatric Nursing*, 7(5), 62-71.
- Demirci, K., Akgönül, M., & Akpınar, A. (2015). Relationship of smartphone use severity with sleep quality, depression, and anxiety in university students. *Journal of behavioral addictions*, 4(2), 85-92.
- Dixit, S., Shukla, H., Bhagwat, A., Bindal, A., Goyal, A., Zaidi, A., & Shrivastava, A. (2010). A study to evaluate mobile phone dependence among students of a medical college and associated hospital of central India. *Indian Journal of Community Medicine*, 35(2), 339-341
- Durak, H. Y. (2019). Investigation of nomophobia and smartphone addiction predictors among adolescents in Turkey: Demographic variables and academic performance. *The Social Science Journal*, 56(4), 492-517.
- Erdem, H., Türen, U., & Ercil, Y. (2017). İş yükü fazlalığı algısını oluşturan nedenlerden birisi nomofobi (no mobile phone phobia) olabilir mi? *Yönetim ve Çalışma Dergisi/Journal of Management and Labour*, 1(2), 16-30.
- Ferreira, A., & Esteves, J. (2016). Perceptions of time at work. *Personnel Review*, 45 (1), 29-50.
- Fox, A. (2007). Caught in the web. HR magazine, *Society for Human Resource*, 1 (1), 35-39.
- Gezgin, D. M. (2018). Understanding patterns for smartphone addiction: Age, sleep duration, social network use and fear of missing out. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 13(2), 166-177.
- Gezgin, D.M., Cakir O. & Yildirim, S. (2018). The relationship between levels of nomophobia prevalence and internet addiction among high school students: The factors influencing nomophobia. *International Journal of Research in Education and Science (IJRES)*, 4(1), 215-225. DOI:10.21890/ijres.383153
- Gurbuz, I. B. & Ozkan, G. (2020). What is your level of nomophobia? An investigation of prevalence and level of nomophobia among young people in Turkey. *Community mental health journal*, 56(5), 814-822.
- Hayırcı, B. & Sarı, E. (2020). Lise öğrencilerinin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri ile sosyal kaygı ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7 (1) , 61-79
- <https://www.securevoy.com/en-gb/blog/66-population-suffer-nomophobia-fear-being-without-their-phone>
Erişim Tarihi: 10.03.2021.
- Kanawaty, G. (2004). İş etüdü. (Çev. Z. Akal). Ankara: Milli Produktivite Merkezi Yayınları ILO/29 (Eserin orijinali 1992’de yayımlandı).
- Kaplan Akıllı, G. & Gezgin, D. M. (2016). Üniversite öğrencilerinin nomofobi düzeyleri ile farklı davranış örüntülerinin arasındaki ilişkilerin incelenmesi, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40: 51-69.

- Kenar, G. Çetinkaya Bozkurt, Ö. Bulgurcu Gürel, E.B. & Ekşili, N. (2019). akıllı telefon bağımlılığının iş performansı üzerindeki etkisi, *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, (Issn:2630-631X) 5(24): 1456-1467
- King, A. L. S., Valenca, A. M., Silva, A. C. O., Baczynski, T., Carvalho, M. R., & Nardi, A. E. (2013). Nomophobia: Dependency on virtual environments or social phobia?. *Computers in human behavior*, 29(1), 140-144.
- Kirkman, B.L., & Rosen, B. (1999). Beyond self-management: antecedents and consequences of team empowerment. *Academy of Management Journal*. 42 (1), 58-74.
- Koçel, T. (2014). *İşletme yöneticiliği: Yönetim ve organizasyon, organizasyonlarda. davranış, Klasik-Modern-Çağdaş ve Güncel Yaklaşımlar*, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Kuşçu, T.D, Gümüştas, F., Arman, A.R. & Göksu, M. (2020). The relationship between nomophobia and psychiatric symptoms in adolescents, *International Journal of Psychiatry in Clinical Practice*, DOI: 10.1080/13651501.2020.1819334
- Lee-Ross, D. & Ingold, A. (1994). 'Increasing productivity in small hotels: are academic proposals realistic?' *International Journal of Hospitality Management*, Vol.1, No.3, pp (201-207)
- Levitas D. (2013) Always connected: How smartphones and social keep us engaged. Int Data Corp.
- Lim, V. K., & Chen, D. J. (2009). Cyberloafing at the workplace: gain or drain on work? *Behaviour & Information Technology*, 31 (4), 343-353.
- Mendoza J.S., Pody B.C., Lee S., Kim M. & McDonough I.M.(2018) The effect of cellphones on attention and learning: The influences of time, distraction, and nomophobia, *Computers in Human Behavior*, doi: 10.1016/j.chb.2018.04.027.
- Kocabaş, D., & Korucu, K. S. (2018). Dijital çağın hastalığı nomofobi üzerine bir araştırma. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 254-268.
- Örücü. E. & Kanbur, A. (2008). Örgütsel-yönetimsel motivasyon faktörlerinin çalışanların performans ve verimliliğine etkilerini incelemeye yönelik ampirik bir çalışma: Hizmet ve endüstri işletmesi örneği. *Yönetim ve Ekonomi*, 15 (1), 85-97.
- Özhasar, Y., Oğuz, Y. E. ve Yılmaz, V. (2020). Instagram Bağımlılığının Tatil Satın Alma Niyetine Etkisi: Esogü Turizm Fakültesi Öğrencileri Örneği. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(1): 39-55.
- Reynolds, D. (1998). Productivity analysis: In the onsite food-service segment. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 39(3), 22-31.
- Sales, H., Silva, F. & Lima, B. (2018). Adaptação da escala de uso compulsivo de internet para avaliar a dependência de smartphone. *Avances en Psicología Latinoamericana*, 36(1), 155-166. <https://doi.org/10.12804/revistas.urosario.edu.co/apl/a.4649>.
- Sezen, O. (2013). Otellerde uygulanan insan kaynakları yönetimi politikalarının işgören verimliliğine etkisi: Ankara' daki beş yıldızlı oteller örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sharma M, Amandeep, Mathur D.M, & Jeenger J. (2019). Nomophobia and its relationship with depression, anxiety, and quality of life in adolescents. *Ind Psychiatry Journal*, 28:231-6.
- Sigler, T. H., & Pearson, C. M. (2000). Creating an empowering culture: examining the relationship between organizational culture and perceptions of empowerment. *Journal of Quality Management*. 5, 27-52.
- Tanır, G. (2021). Fiziksel aktivitenin teknoloji çağı hastalıkları netlessfobi ve nomofobi ile ilişkisi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.

- Taştan, S. (2020). Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ve nomofobi düzeylerinin incelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Thomee S, Dellve L, Harenstam A, Hagberg M.(2010). Perceived connections between information and communication technology use and mental symptoms among young adults - a qualitative study. *BMC Public Health* 10(1):66
- Torpil, B., Ünsal, E., Yıldız, E.& Pekçetin, S. (2020). Relationship between nomophobia and occupational performance among university students, *British Journal of Occupational Therapy*, 84(7), 441–445.
- Wang. G, Suh. A.(2018). Disorder or driver?: The effects of nomophobia on work-related outcomes in organizations. CHI '18: Proceedings of the 2018 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems Paper No.: 50 Pages 1–12 <https://doi.org/10.1145/3173574.3173624>.
- Yıldırım S. & Kişioğlu A. N. (2018). Teknolojinin getirdiği yeni hastalıklar: Nomofobi, Netlessfobi, FoMO. *SDÜ Tıp Fakültesi Dergisi*. 25(4), 473-480.
- Yılmaz, F. (2019). Sanal kaytarma ve işgören verimliliği arasındaki ilişki üzerine bir araştırma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Yıldırım,C. & Correia A.P. (2015). Exploring the dimensions of nomophobia: Development and validation of a self-reported questionnaire, *Computers in Human Behavior* 49, 130–137
- Yıldırım,C., Sumuer, E., Adnan, M. & Yıldırım,S. (2016). A growing fear: Prevalence of nomophobia among Turkish college students. *Information Development* 32(5) 1322–1331.